

Jogi melléklet

Külgazdaság, LXII. évf., 2018. január–február (1–25. o.)

A CISG három dimenziója

LUCA G. CASTELLANI – CYRIL EMERY

Harmincöt év elteltével a Nemzetközi Adásvételi Szerződésekről szóló Egyezmény (CISG) megalkotása után, az UNCITRAL felmérte annak alkalmazási tendenciáit. A gyakorlati tapasztalatok az Egyezmény három dimenziójára világítottak rá. Az első dimenzió a CISG jelenlegi helyzetét vizsgálja. Rámutatnak arra, hogy a nemzetközileg jelentős, nagyobb gazdaságnak számító államok széles körben fogadták már el a konvenciót, viszont néhány nagyobb gazdaság még hiányzik. A második dimenzió arra világít rá, hogy a CISG a regionális és a hazai adásvételi jogi tárgyú jogfejlesztésekre is ösztönző módon hat, továbbá az általános szerződési jog területén is modellként szolgál. A harmadik dimenzió pedig kiemeli, hogy a Vételi Egyezmény alkalmas a globális joganyaggá válásra. Ahhoz viszont, hogy nemzetek feletti joggá váljon, többet kell tenni a további országok által történő hivatalos elfogadás, a szélesebb körű alkalmazás és az egységes értelmezések elősegítése érdekében. Ennek egyik módja lehet egy, az adásvételi jogra összpontosító iránymutató dokumentum elkészítése, ami felölelné magát a Vételi Egyezményt és minden más, a nemzetközi

* A jelen cikkben kifejtett nézetek a szerzők saját véleményei, és nem feltétlenül tükrözik az ENSZ nézeteit. A jelen cikk – kisebb változtatásokkal, illetve Cyril Emery kiegészítéseivel – alapvetően megegyezik Luca G. Castellaniéval az UNCITRAL, Kolumbia kormánya és az Externado Egyetem által szervezett és 2015. október 19–20-án Bogotában megtartott II. Latin-Amerikai Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Kongresszuson elhangzott „A nemzetközi árukereskedelem 360°-os perspektívája – a Bécsi Egyezmény 35 éve” című előadásával, amely az említett konferencia jegyzőkönyvében is megjelent.

A publikáció megírása az EFOP 3.6.1-es projekt keretein belül valósult meg. A cikket magyar nyelvre átültette: Kovács Viktória egyetemi tanársegéd. (Széchenyi István Egyetem, Deák Ferenc Állam és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi, Agrár-és Munkajogi Tanszék). E-mail: dr.viktoria.kovacs@gmail.com. A tanulmány fordítása Kalmár Ákos megbízott egyetemi óraadó közreműködésével készült. A cikk nincs figyelemmel az azóta történt jogszabályi és társadalmi-gazdasági változásokra.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2018.62.1-2.1>

Luca G. Castellani, az UNCITRAL (Bécs, Ausztria) titkárságának jogi munkatársa.

Cyril Emery, az UNCITRAL (Bécs, Ausztria) titkárságának jogi munkatársa.

adásvételre vonatkozó egységes szabályt is, valamint olyan témákat érintene, amelyek jogalkotók, bírák, választott bírók, ügyvédek és kereskedelmi cégek érdeklődésére egyaránt számot tartanak. *

Journal of Economic Literature (JEL) kód: F1 Trade, K33 International Law.

Előzmények

Az ENSZ Közgyűlése által elfogadott Nemzetközi Adásvételi Szerződésekről szóló Egyezmény („CISG”, 1980)¹ az egységes nemzetközi kereskedelmi jog egyik pillére. A konvenció az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottság (UNCITRAL) egyik legjelentősebb eredményének számít. A szakosított szervezet a kereskedelmi jogszabályok előkészítését és alkalmazásuk elősegítését szolgáló alrendszer központi testülete. Jelentős szerepet töltött be a CISG szövegének véglegesítésében, azóta pedig a konvencióval kapcsolatos adminisztratív feladatokat menedzseli: annak szélesebb körű elfogadását, megfelelő alkalmazását, valamint az egységes jogértelmezést elősegítő intézkedéseket tesz. Alappal mondható tehát, hogy a konvenció az UNCITRAL egyik legjelentősebb jogalkotási eredménye, amit visszaigazol, hogy az államok széles köre fogadta már el, és a nemzetközi kereskedelemben meghatározó szerepet tölt be.

Az UNCITRAL a CISG megalkotásának évfordulóján, 2015-ben számos eseményt szervezett.² Ezek célja az volt, hogy 35 évvel a konvenció elfogadását követően felmérje annak alkalmazási tendenciáit, mert a kereskedelmi jogi egyezményeket is fenyegeti az a veszély, hogy funkciójukat veszítik.

Vannak olyan egyezmények, amelyek hosszú évtizedeken keresztül betöltötték rendeltetésüket. A Hága-Visby Szabályok,³ többszöri módosítással ugyan, de már egy évszázados fennállását ünnepli, s máig kiemelt jelentősége van a nemzetközi kereskedelemben. A Külföldi Választott Bírósági Ítéletek Elismeréséről és Végre-

¹ UNITED NATIONS. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Treaty Series. 1988, 1489, 58–78. ISSN 0379-8267.

² UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW. Az egységes adásvételi jog harmincöt éve: Trendek és irányok. New York, United Nations, 2015.

³ LEAGUE OF NATIONS. International Convention for the Unification of Certain Rules Relating to Bills of Lading. Treaty Series. 1931, 120, 125–139; UNITED NATIONS. Protocol to Amend the International Convention for the Unification of Certain Rules of Law Relating to Bills of Lading. Treaty Series. 1985, 1412, 128–133. ISSN 0379– 8267.

hajtásáról Szóló Egyezmény („New York-i Egyezmény”)⁴ pedig úgyszintén, a nemzetközi kereskedelmi jog alappilléreként, elfogadásának hatvanadik évfordulójához közeledik. Számos oka van az említett jogforrások tartós sikerének: például a szövegük színvonala, mind terjedelmét, mind pedig tartalmát illetően, az egyes országok széles körű támogatása, a szakmai megalapozottság és a széles körű alkalmazás.

Más nemzetközi egyezmények viszont – amint annak veszélyére utaltunk – funkciójukat veszítik, és szükségessé válhat jelentős módosításuk. Ennek eldöntése elemzés tárgyát kell, hogy képezze. A nemzetközi konvenciók „élettartamát” mérő tudományos képlet hiányában azonban szinte csak a tapasztalatokon alapuló elemzés lehetséges. Ezért az UNCITRAL azon döntése, ami alapján lehetővé vált a CISG helyzetének elemzése, különösen időszerű és üdvözlendő volt. A döntés pedig a jelenlegi, sőt az elképzelhető jövőbeli tendenciák megvitatására is lehetőséget kínál a nemzetközi adásvételi jog területén.

Az elemzés – amelynek alapjául nemzetközi kereskedelmi ügyekre szakosodott választott bírósági, valamint rendes bírósági esetjog szolgált – eredményei a konvenció *három dimenziójára* világítottak rá. Az első dimenzió a CISG más jogszabályok rendszerében elfoglalt központi helyzetét vizsgálja a gyakorlati alkalmazás tükrében. A második dimenzió rávilágít arra, hogy a CISG nemcsak a regionális és a hazai adásvételi jogi tárgyú jogfejlesztésre hat ösztönző módon, hanem tágabb értelemben, az általános szerződési jog területén is modellként szolgál. A harmadik dimenzió pedig semleges, nemzetek feletti jogként tekint a szóban forgó nemzetközi egyezményre. A három dimenzió nem választható el egymástól, hanem inkább egymást erősíti.

A CISG mint egyezmény

Az államok általi elfogadás előmozdítása

A nemzetközi egyezmények elfogadásának és alkalmazásának előmozdítása – ideértve az UNCITRAL által megalkotott tervezeteket is – egy „vélelmen” alapszik. Ennek kiindulópontja, hogy az egységesített szabályozás elősegíti a határon átnyúló kereskedelmet. Természetesen ez gazdaságosabbá is teszi az adásvételi tranzakció létrejöttét és lebonyolítását, hiszen a szerződéses kapcsolatok irányítása, különösen pedig a vitás kérdések megoldása során költségek merülnek fel. A ke-

⁴ UNITED NATIONS. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. Treaty Series. 1959, 330, 38–48. ISSN 0379-8267.

reszkedelmi jog egységesítése ezért hozzájárul a gazdaság fejlődéséhez, különösen pedig a közös gazdasági érdekeket és a kölcsönös bizalmat segíti elő, továbbá pozitív hatással van a társadalmi stabilitásra is.

A Nemzetközi Vételi Egyezményt már számos ország ratifikálta, ezért alappal mondható, hogy szükségesnek mutatkozik az egységes, modern szabályozás a nemzetközi adásvétel területén. Kiemelendő viszont, hogy a CISG-nek nincs hegemónisztikus jellege, és ezért részben vagy egészben az alkalmazását mellőzni lehet. Teljes mellőzése esetén is megmarad azonban a szerződési szabadság elvének az érvényesülése. Ez a tény nem befolyásolja tehát az egyes országok általi hivatalos elfogadás jelentőségét.

A folyamatban lévő regionális gazdasági integrációs folyamatok miatt nem szabad figyelmen kívül hagyni az egységes jogi normák és a regionális szabályok közötti kapcsolatot sem. A regionális gazdasági integrációs megállapodások célja a határokon átnyúló kereskedelem előtt álló jogi akadályok „lebontása”. Ez viszont nem elegendő ahhoz, hogy olyan jogszabályi környezet jöjjön létre, ami a gazdasági integráció lehetőségeit teljes mértékben kitágítja. Ezért maguk a regionális gazdasági integrációs szervezetek kezdeményeznek olyan jogszabályalkotási folyamatokat, amelyek célja a közös piac alapjainak megteremtése. A regionális jogszabályok mennyiségének a növelése nem bizonyul azonban a gazdasági integrációt támogató jogi környezet megteremtésének, ezért a CISG megfelelő módon kiegészíthetné a regionális kereskedelmi megállapodásokat.

A konvenció alkalmazásának előnye továbbá, hogy ezzel a jogalkotási tevékenység megkettőzése is elkerülhető: mindkét, vagyis regionális és nemzetközi szinten alkalmazható, s ezáltal egyidejűleg támogatja a regionális és a globális integrációt is. Ezáltal pedig maximalizálható a jogharmonizációs folyamat hatása. Ezek az előnyök nyilvánvalóak az amerikai kontinensen, ahol a NAFTA-ban, a CAFTA-DR-ben, illetve a MERCOSUR-ban részt vevő országok túlnyomó többsége már elfogadta az egyezményt. Ez pedig rávilágított a nemzetközi szabályok alkalmazásának növekvő tendenciájára a regionális gazdasági integráció területén is.⁵ Ugyanakkor a folyamat nem akadályozza az egységes regionális jogalkotást.⁶ Az ASEAN tagállamaiban egyaránt mérlegelés tárgyát képezi, hogy kövessék-e ugyanezt az utat.⁷ A CISG segítheti a regionális, üzleti, szektorspecifikus szokások és a gyakorlat kiegészítését.

⁵ A helyzet javuló tendenciát mutat az idők folyamán. A korábbi értékelések kapcsán lásd: *Hinestroza* [2003], 211–218.

⁶ *Momberg* [2014], 411–428.

⁷ További szempontokat lásd: *Zeller* [2011], 255–267.

A nemzetközileg jelentős, nagyobb gazdaságnak számító államok is széles körben fogadták már el a konvenciót. Az utóbbi években Brazília, Japán és Törökország csatlakozása további jelentős kereskedelmi szereplőkkel bővítette a CISG családját. Néhány nagyobb gazdaság azonban még hiányzik: például az Egyesült Királyság, India, Indonézia, Irán és Thaiföld. Az említett országok közül néhányan mérlegelik a ratifikációval járó következményeket, más frissen csatlakozott államok – például Bahrein – pedig teljesen új távlatokat nyitnak olyan régiókban, ahol a konvenció eddig még nem tudta szilárdan megvetni a lábát.

A CISG elfogadási rátája azonban éves viszonylatban csökkent az utóbbi időben: a csatlakozások és elfogadások aránya mérsékeltnak mondható összehasonlítva más, nem nemzetközi kereskedelmi jogi témájú egyezmények elfogadási arányszámával. Ez több okkal magyarázható: a nemzetközi kereskedelmi jog iránti korlátozott igény, valamint a nem megfelelő szintű szakértelem, ami különösen a fejlődő országokban jelentős tényező. Ez pedig a konvenció elfogadásával és alkalmazásával összefüggő előnyök megismerésének nem megfelelő szintjéhez vezet. A csatlakozások csekély számához hozzájárulnak az UNCITRAL titkárságának korlátozott anyagi lehetőségei, valamint az egymással ütköző prioritások saját munkatervében stb. A felsorolt okok rámutatnak arra, hogy az egyezmény elfogadásához további támogatásra és az erőforrások megfelelő elosztására van szükség, különösen a fejlődő és a gazdaságilag legkevésbé fejlett országokban.

Célszerű emiatt is eljutni a kereskedőkhöz és jogi képviselőikhez, hogy az egyezmény – akár közvetetten is – alkalmazásra kerüljön. Ezt elősegítheti a CISG mint alkalmazandó jog ajánlását, illetve más módon való beillesztését valamely szerződésbe. A konvenció rendelkezéseit pedig a konkrét ajánlás során alaposan kell megindokolni, és a szerződések betartását célszerű figyelemmel kísérni. Ebből a célból (a megismerés lehetőségének tágítása érdekében) az UNCITRAL titkársága rendszeresen frissíti a *Case Law on UNCITRAL Text*⁸ (CLOUT), valamint az „*UNCITRAL Digest of Case Law on the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*”⁹ forrásokat, melyek hat nyelven hozzáférhetőek. Ezen segédesszközöknek meghatározó jelentősége van a konvenció infrastruktúrájának kiépítésében, mivel azok nélkülözhetetlenek az egységes értelmezés során (CISG 7. cikk 1. bekezdés).

⁸ Az „UNCITRAL Jogszabályaival Kapcsolatos Jogi Esetek tára”. (K. V.)

⁹ „Az ENSZ Nemzetközi Adásvételi Szerződésekről szóló Egyezménnyel kapcsolatos Jogi Esetek Szemléje”. (K. V.)

A Bizottság nemrég időszakos jelentéseket kért azokról a népszerűsítő és infrastruktúra-építő tevékenységekről, amelyek az egyezmény végrehajtásának az elősegítését tűzték ki célul azzal a szándékkal, hogy stratégiai iránymutatást adjanak az említett tevékenységekkel kapcsolatban. Ez pedig a CISG alkalmazását segítő további kezdeményezésekhez vezethet.¹⁰

A meglévő fenntartások felülvizsgálata

A konvenció elfogadását elősegítő tevékenységek egyik eleme a CISG-hez fűzött fenntartások felülvizgálatára irányul.¹¹ A Nemzetközi szerződések jogáról szóló 1969. évi Bécsi Egyezmény 19. cikke alapján az egyezményekhez fűzött fenntartás megtételének feltétele, hogy a szerződés nem tiltja annak a megtételét, illetve hogy ne legyen összeegyeztethetetlen a szerződés tárgyával és céljával. A CISG 98. cikke ezt a megközelítést követi.¹² A szóban forgó fenntartások következményeként viszont módosul a CISG alkalmazási köre, és ezáltal csökken az egységessége is.¹³

„A csatlakozott államok körülbelül negyede fűzött a konvenció szövegéhez fenntartást: ezek nem mindegyike sikeres azonban, sőt nem is mindegyik tűnik ugyanolyan jelentőségűnek. A legtöbb fenntartás – ideértve Ukrajnáét is – a szerződések írásbeli alakszerűségi követelményével (a CISG 11., 12. és 96. cikk), valamint a konvenció alkalmazhatóságának mellőzésével kapcsolatosak abban az esetben, amikor „a nemzetközi magánjog szabályai valamely Szerződő Állam jogának alkalmazásához vezetnek” (a CISG 1. cikk (1) bekezdés (b) pont és a 95. cikk).

A konvencióhoz fűzött fenntartások rendszere szükségtelenül összetettnek tűnhet a szerződő fél autonómiáját kimondó elv alapul vételével. Ez ugyanis lehetővé teszi, hogy a szerződő felek a CISG bármely rendelkezését kizárhassák, vagy attól eltérhessenek, kivéve az írásbeli formára vonatkozó követelménytől. Kérdésként merülhet fel ez alapján, hogy hasznos-e, illetve szükséges-e egyáltalán további szabályokkal kiegészíteni egy olyan rendszert, amit a szerződő felek tetszés szerint

¹⁰ UNITED NATIONS. Official Records of the General Assembly, Seventieth Session, Supplement N17. Report of the United Nations Commission on International Trade Law Forty-eighth Session (29 June-16 July 2015) (A/70/17), para. 334.

¹¹ *Schroeter* [2015], 1–18.

¹² Szó szerint a CISG 98. cikke „fenntartásokat” említ, míg a CISG más cikkeiben, mint például a 93. és a 97. cikkelyben a „nyilatkozat” kifejezés szerepel. A szóhasználatban megnyilvánuló különbség olyan következmények elkerülésének a szándékát jelezheti, amelyek a fenntartásokra vonatkozó nemzetközi közjog teljes körű alkalmazásával kapcsolatosak.

¹³ Ebben az értelemben lásd korábban *Flechtner* [1998], 187–217.

módosíthatnak. A fenntartástétel okai a konvenció létrejöttéhez vezető út áttekin- tésével deríthetők fel. Figyelembe kellett venni az 1964. évi Az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseinek a megkötéséről szóló Egységes Törvény (ULF)¹⁴ záróren- delkezéseit, az ugyancsak 1964. évi Az áruk nemzetközi adásvételéről szóló Egy- séges Törvény(ULIS)¹⁵ zárórendelkezéseit, valamint az Áruk Nemzetközi Adás- vételi Szerződéseire vonatkozó Elévülési Időről szóló Egyezmény (az „Elévülési Egyezmény”)¹⁶ zárórendelkezéseit is. Érdekes lehet elgondolkodni azon is, hogy az említett zárórendelkezések miképpen fejlődtek tovább a soron következő kereske- delmi jogi jogforrásokban, főként az ENSZ-nek a Nemzetközi Szerződések vonat- kozásában használt Elektronikus Kommunikációról szóló Egyezményében („Elekt- ronikus Kommunikációs Egyezmény”, illetve „e-CC”).¹⁷

Az államoknak időszakonként célszerű lenne felülvizsgálni az egyezményekhez fűzött kizárások és fenntartások rendszerét azzal a céllal, hogy megállapítsák azok további szükségességét a társadalmi és gazdasági rendszer változásai alapján.¹⁸ Az UNCITRAL titkársága kezdeményező álláspontot foglalt el a témában, miután ér- tesült az északi államok azon döntéséről, hogy visszavonják a CISG II. részének az alkalmazását kizáró fenntartásukat az olyan szerződések tekintetében, amelyeket az ezen államokon belül és azokon kívül telephellyel rendelkező felek kötöttek egy- mással.¹⁹

A felülvizsgálat fő célja a CISG hatékony alkalmazásának elősegítése olyan fenntartások révén, amelyek az adott állam gazdasági és jogi sajátosságainak leg-

¹⁴ UNITED NATIONS. Uniform Law on the Formations of Contracts for the International Sale of Goods. Nemzetközi Egyezmények Tára. 1972, 834, 169–191. ISSN 0379–8267.

¹⁵ UNITED NATIONS. Uniform Law on the International Sale of Goods. Nemzetközi Egyezm- nyek Tára. 1972, 834, 108–165. ISSN 0379–8267. Convention relating to Uniform Law on the Interna- tional Sale of Goods.

¹⁶ Megalkotva 1974-ben, módosítva 1980-ban: az Áruk Nemzetközi Adásvételi Szerződéseire vonatkozó Elévülési Időről szóló Egyezmény. Nemzetközi Egyezmények Tára. 1988, 1511, 4–11. ISSN 0379–8267; az Áruk Nemzetközi Adásvételi Szerződéseire vonatkozó Elévülési Időről szóló ENSZ Egyezményt Módosító Jegyzőkönyv. Nemzetközi Egyezmények Tára. 1988, 1511, 86–88. ISSN 0379–8267.

¹⁷ EGYESÜLT NEMZETEK SZERVEZETE. A Nemzetközi Szerződések Vonatkozásában Hasz- nált Elektronikus Kommunikációról szóló ENSZ Egyezmény. Nemzetközi Egyezmények Tára. Reg-isztrációs szám: I-50525 (az egyezmény 2013. március 1-jén lépett hatályba, a közzététele hamarosan megtörténik).

¹⁸ INTERNATIONAL LAW COMMISSION. Guide to Practice on Reservations to Treaties, Year- book of the International Law Commission. 2011, II, Two, sub 2.5.3. New York: United Nations, 2011.

¹⁹ Dánia, Finnország, Norvégia és Svédország végül így tett, Izland pedig nem is zárta ki a CISG II. részének az alkalmazását az északi államokon kívül telephellyel rendelkező személyek tekintet- ben. A visszavonás okairól általánosságban lásd Kleinman J., ed. CISG Part II Conference: Stockholm, September 4–5, 2008. Stockholm: Jure Bokhandel, 2009. Bővebb információért lásd: Neumann [2013].

inkább megfelelnek. Valamely fenntartás visszavonása pedig megerősítheti a szabadon értelmezés tendenciáit, amelyek azonban formálisan sértik a meglévőket.²⁰ Végül, de nem utolsósorban meg kell említeni azt is, hogy az újonnan csatlakozó államok hajlamosak a korábbi gyakorlat követésére, amikor fenntartást tesznek: mivel a meglévő fenntartások száma mérséklődik, ezért a jövőbeli fenntartások számában is csökkenés várható.

A felülvizsgálat hasznosnak bizonyult. Mind az „írásbeli forma” követelménye, mind pedig a CISG 1. cikk (1) bekezdés (b) pontjának kizárása a volt szocialista országok érdekeiből eredeztethető. Az írásbeli alakra vonatkozó fenntartás azért került bevezetésre, hogy ezáltal biztosított legyen a szocialista gazdaságok központosított terveinek megfelelő teljesülése, ugyanis egy szóban megkötött nemzetközi adásvételi szerződés kötelezheti annak ellenére, hogy az adott szerződés nem szerepel a tervben. A konvenció 1. cikk (1) bekezdése (b) pontja alkalmazását kizáró fenntartást pedig azért vezették be, hogy ennek révén a szocialista államok által elfogadott, külkereskedelemre vonatkozó speciális jogszabályok alkalmazhatósága könnyebbé váljon. Ezt ugyanis a nemzetközi magánjogi szabályok alkalmazása valószínűleg figyelmen kívül hagyta vagy megkerülte volna.²¹

Az Európai Unióhoz való csatlakozáskor számos közép- és kelet-európai ország hagyta maga mögött a szocialista gazdasági modellt. Ezek az államok azonban – Észtország kivételével – nem vizsgálták felül az egyezményhez fűzött fenntartások rendszerét.

Az egyes országok pozitívan reagáltak a fenntartások visszavonásáról szóló vitára. Az Európai Unión belül Lettország, Litvánia és Magyarország követte Észtországot az írásbeli formára vonatkozó fenntartás visszavonásában. Mivel a magyar visszavonás 2016. február 1-jén hatályba lépett, Ukrajna marad egyedüliként a je-

²⁰ Például a CISG-hez való csatlakozásakor Litvánia fenntartotta az írásbeli forma követelményét az olyan nemzetközi adásvételi szerződések tekintetében, melyeket korábban még a Szovjetunió jogszabályai alapján kötöttek, bár legalább egy feljegyzett esetben a bíróság nem alkalmazta az írásbeli forma követelményét: Lietuvos Apeliacinis Teismas, 27 March 2000, in Recueil Dalloz, Cahier Droit des Affairs. October 2003, 34, 2369.

²¹ A Németország által tett fenntartás szintén lényeges: „The Government of the Federal Republic of Germany holds the view that Parties to the Convention that have made a declaration under article 95 of the Convention are Not considered Contracting States within the meaning of subparagraph (1) (b) of article 1 of the Convention. Accordingly, there is No obligation to apply — and the Federal Republic of Germany assumes No obligation to apply — this provision when the rules of private international law lead to the application of the law of a Party that has made a declaration to the effect that it will Not be bound by subparagraph (1) (b) of article 1 of the Convention. Subject to this observation the Government of the Federal Republic of Germany makes declaration under article 95 of the Convention”. Meg kell jegyezni, hogy a CISG-t elfogadó többi ország nem tekintette ezt a CISG 98. cikke megszegésének.

lenleg az EU tagállamai vagy tagjelölt államai (Albánia, Macedónia, Montenegró, Szerbia és Törökország)²² vagy olyan más ENSZ-tagországok, melyek potenciális EU-tagjelöltnek tekinthetők (Bosznia-Hercegovina,²³ Grúzia, Moldávia és Ukrajna²⁴) közül, amely az írásbeli alakszerűségről szóló fenntartását nem vonta vissza. Európán kívül Kína szintén visszavonta az írásbeliséggel kapcsolatos fenntartását, mert a kínai belső kereskedelmi jog nem tartalmaz ilyen követelményt.²⁵ Valószínű, hogy az írásbeli formára vonatkozó fenntartás hatályban marad bizonyos államokban, valamint a jövőben csatlakozó országok is fognak hasonló kikötést tenni.²⁶

Az északi államok végrehajtották a CISG 92. cikkhez fűzött fenntartások visszavonásáról szóló döntést, a CISG 94. cikkhez fűzött fenntartásokat pedig kiterjesztették a szerződéskötésre. Ennek célja, hogy megőrizték az egységes északi szerződési jog alkalmazhatóságát az északi államokban telephellyel rendelkező személyek számára. Ennek eredményeként ma már egyetlen ország sem zárja ki a CISG II. és III. részét. Egyébként az északi államok voltak a CISG 92. cikkéhez fűzött fenntartás kezdeményezői.

A CISG alkalmazhatóságát – az 1. cikk (1) bekezdés (b) pontja alapján – kizáró fenntartás elveszítheti a jelentőségét, amennyiben még több állam csatlakozik az egyezményhez. Mivel azonban a konvenció még messze van az általános elfogadottságtól, ennek a fenntartásnak a jelentősége nem fog megszűnni a közeljövőben. Üdvözlendő volna, ha a nagy kereskedő nemzetek: például Kína, Szingapúr és az Amerikai Egyesült Államok mérlegelnék az általuk tett fenntartások visszavonásának kérdését a jogi egységesség érdekében.

A kiegészítések újraéledése

Az UNCITRAL tevékenysége nem korlátozódik a CISG-re a nemzetközi adásvétel területén. A szóban forgó jogszabálynak dinamikus kölcsönhatásban kell lennie az UNCITRAL által megalkotott más jogforrásokkal is: nevezetesen az Elévülési Egyezménnyel és az Elektronikus Kommunikációs Egyezménnyel. A Bizottság jelentős, viszont nem jogi norma jellegű „szabályait” pedig az Egységes Szabályok

²² Lásd: ec.europa.eu/economy_finance/international/non_eu/candidate/index_en.htm.

²³ Lásd: ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina/index_en.htm.

²⁴ Lásd: European Parliament Resolution of 17 July 2014 on Ukraine (2014/2717(RSP)), at para. 33 (mentioning Georgia, Moldova and Ukraine). Elérhető: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P8-TA-2014-0009.

²⁵ *Ding* [1999], 25–37.

²⁶ Vietnam például így tett.

a hibás teljesítés miatt, a felek által megállapított összegről szóló szerződéses záradékokra (1983),²⁷ valamint az UNCITRAL útmutatója a nemzetközi csereügyletekre (1992) tartalmazza.²⁸

a) Az Elévülési Egyezmény

Az UNCITRAL jogalkotási tevékenységének a nemzetközi adásvétel területén elért első eredménye az Elévülési Egyezmény volt. Ez funkcionálisan a CISG részét képezi, de 1974-ben különálló egyezményként került elfogadásra a Vételi Egyezmény véglegesítésének időbeli bizonytalansága okán. A CISG 1980-ban történő elfogadása után az Elévülési Egyezményt módosította egy jegyzőkönyv azért, hogy a szövege összhangban legyen a konvencióval, különös tekintettel az alkalmazási körére és az elfogadható fenntartásokra.

Az Elévülési Egyezmény egységes szabályokat hozott létre. Meghatározza azt az időtartamot, amelyen belül eljárás kezdeményezhető a nemzetközi adásvételi szerződés alapján, a szerződésből fakadó, illetve a szerződés megszegésével, megszűnésével vagy érvényességével kapcsolatos igény érvényesítésére. Ez egyértelműséget és kiszámíthatóságot eredményez az igényérvényesítés témakörében.²⁹

A két egyezmény tehát nyilvánvalóan kiegészíti egymást, a 29 ország által elfogadott Elévülési Egyezmény mégsem volt azonban olyan sikeres a csatlakozások tekintetében, mint a Vételi Egyezmény. Ez számos okkal magyarázható: az erőforrások hiánya, ideértve a parlamenti eljáráshoz szükséges időt is.³⁰ Ezen túlmenően az elévülés fogalma általános politikai kérdésekhez társul, a jogalkotók ezért óvatosabbak, amikor egységes szabályokat fogadnak el ezen a területen. Külön kiemelés érdemel, hogy kezdetben az Elévülési Egyezményt a szocialista országok érdekeinek kedvező jogforrásnak tekintették, és mint ilyet, eleve fenntartásokkal fogadták Nyugat- és Közép-Európában. Az Elévülési Egyezmény néhány kapitalista ország általi

²⁷ UNITED NATIONS. *Official Records of the General Assembly, Thirty-eighth Session, Supplement N17 (A/38/17)*, annex I; *UNCITRAL Yearbook* [1983] 272.

²⁸ AZ ENSZ NEMZETKÖZI KERESKEDELMI JOGI BIZOTTSÁGA. *A Nemzetközi Barter Ügyletekről szóló Jogi Útmutató*. New York: Egyesült Nemzetek Szervezete, 1993. ENSZ kiadás, Kereskedelmi forgalomban NE. 93.V.7 (A/CN.9/SER.B/3).

²⁹ Az Elévülési Egyezményről szóló cikkekből válogatás itt található: *Boele-Woelki* [1999], 621–648.; *Hill* [1990], 1–22. Az Elévülési Egyezmény rendelkezéseit a továbbiakban magyaráza: *Schlechtriem–Schwenzer* [2010], 1215–1270.

³⁰ *Sono* [2004], 147–164.

elfogadását azonban – az Amerikai Egyesült Államokat is ideértve – nem befolyásolta ez a szemlélet.³¹

Az Elévülési Egyezmény mindent összevetve tehát számottevőnek mondható Közép-Amerikában és Kelet-Európában egyaránt. Az Elévülési Egyezmény Kelet-Európában egy nagy, földrajzilag összefüggő, 12 országból álló és Ukrajnát is magába foglaló területen van hatályban.³² A CLOUT adatbázisban elérhetőek az egyezménnyel kapcsolatos jogesetek, egy ukrán esetet is ideértve.³³ Az esetek elemzése rámutat az Elévülési Egyezmény gyakorlati jelentőségére, s iránymutatásként is szolgál az értelmezése során.³⁴ Az Elévülési Egyezményt a gyakorlatban jelentős jogforrásnak tartják a bírúk, ezért időnként az alkalmazását kiterjesztik olyan esetekre is, amelyek nem feltétlenül tartoznak a közvetlen hatálya alá. Különösen érdekes az a tény, hogy számos regisztrált eset olyan kereskedelmi ügyletekre vonatkozik, amelyeket a balkáni háborúk szakítottak félbe. A megszakítás miatt pedig gyakran vetődnek fel elévüléssel kapcsolatos problémák a kereskedelmi viták során. Ez a példa azt emeli ki, hogy hogyan játszhat szerepet az Elévülési Egyezmény abban, hogy kiszámíthatóságot vigyen a jogalkalmazásba, és ezáltal miként járulhat hozzá a regionális kereskedelmi hálózatok rendbetételéhez és újjáépítéséhez.

b) Az Elektronikus Kommunikációs Egyezmény

Az információs és kommunikációs technológiák azonnali, mindenütt jelenlévő és mindenre kiterjedő hozzáférhetősége a globalizáció egyik fő jellemzője. Az elektronikus eszközök számottevő előnyöket kínálnak a kommunikáció sebessége, megbízhatósága és hatékonysága szempontjából. Néhány hagyományos jogi fogalom – ideértve nemzetközi magánjogi fogalmakat is – csak nehezen alkalmazhatóak a határok nélküli, globális világban.

³¹ Az Egyesült Államok is azonban csak 20 évvel a megkötése után ratifikálta az Elévülési Egyezményt.

³² A 12 ország a következők: Bosznia-Hercegovina, Csehország, Fehéroroszország, Lengyelország, Magyarország, Montenegró, Moldávia, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia és Ukrajna.

³³ LLC Horizont Marketing-Finance-Logistika v. LLC Terkyrii-2 (case # 2009/17/140-3571 (9/56-1492)) (High Commercial Court of Ukraine). Elérhető: www.reyestr.court.gov.ua/Review/7570965. Összefoglalása angol nyelven elérhető: UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW. CLOUT Case 1051, UN doc. A/CN.9/SER.C/Abstracts/107. Elérhető: www.uncitral.org/clout/clout/data/ukr/clout_case_1051_leg-2842.html. A szóban forgó ügyben a Bíróság úgy találta, hogy a 4 éves általános elévülési időtartam az Elévülési Egyezmény 20. cikke alapján meghosszabbodott, mivel az adós fél e-mailben küldött üzenetében elismerte a tartozását a hitelező fél irányába. A Bíróság úgy találta, hogy Ukrajna belső jogszabályai szerint az e-mailnek, mint „írásbeli formának” az érvényessége nem vonható kétségbe pusztán az elektronikus formája miatt.

³⁴ *Castellani [2013], 645–659.*

Az Elektronikus Kommunikációs Egyezmény számos, az elektronikus eszközök használatát elősegítő cél teljesülését kívánja ezért előmozdítani a határokon átnyúló kereskedelemben.³⁵ Az egyik cél az elektronikus kommunikáció elismerésének útjában álló olyan akadályok leküzdése, amelyek az elektronikus kommunikáció széles körű elterjedése előtt megalkotott jogforrások alkalmazásából erednek. Ezért a konvencióval párhuzamosan szükségessé vált az Elektronikus Kommunikációs Egyezmény elfogadása is annak reményében, hogy ezáltal a CISG teljes mértékben megfeleljen a modern üzleti igényeknek. A CISG szakértőinek ezért – az egységes jog által kínált megoldásokról folyó viták során – figyelembe kell venniük az Elektronikus Kommunikációs Egyezményt is annak érdekében, hogy a jelenkori üzleti igényeknek megfelelő, átfogó vitát tudjanak folytatni. Az Elektronikus Kommunikációs Egyezmény ráhatással van tehát a CISG-re azáltal, hogy funkcionális egyenértékűséget teremt az írásbeli alakban és az elektronikus úton tett aláírás között, valamint azáltal is, hogy általános előírásokat vezet be az elektronikus kommunikációra vonatkozóan. A szabályoknak pedig különös jelentősége van a szerződéskötés és a szerződés teljesítése tekintetében, például a szerződések módosítására, illetve a szerződések teljesítésével kapcsolatos értesítésekre és egyéb információk cseréjére.

A CISG az adásvételi szerződések formai szabadságát előíró alapelvet rögzíti, kivéve ha valamely állam fenntartásban kifejezetten az írásbeli alakot írja elő a szerződésekre. Mivel ez kötelező és szigorú követelmény, kétséges, hogy az elektronikus ügyletekről szóló nemzeti jogszabályok alkalmazása meg tudná-e teremteni az elektronikus és az írásos forma közötti funkcionális egyenértékűséget a konvenció értelmezése alapján. A funkcionális egyenértékűség érvényes abban az esetben is, ha a szerződő felek megegyeznek a formai követelményekben: például az írásos forma és a kézi aláírás alkalmazásában anélkül, hogy kifejezetten megemlítenék az elektronikus eszközök alkalmazásának lehetőségét. Az Elektronikus Kommunikációs Egyezmény a nemzetközi egyezmény szintjén rögzíti az írásos és az elektronikus alak közötti funkcionális egyenértékűséget megteremtő feltételeket.³⁶

Az Elektronikus Kommunikációs Egyezmény olyan további, speciális szabályokat is tartalmaz, amelyek a hagyományos szerződési normákat az elektronikus kör-

³⁵ Az elektronikus kereskedelemmel kapcsolatos UNCITRAL-kiadványok bibliográfiáját, benne az Elektronikus Kommunikációs Egyezményt is, a szokásoknak megfelelően az UNCITRAL titkársága állítja össze, elérhetősége pedig az UNCITRAL honlapján itt található: www.uncitral.org/uncitral/en/publications/bibliography.html. További információért lásd *Boss-Wolfgang* [2008], 116–202.; *Eiselen* [2007], 48–95.; *Gabriel* [2006], 285–303.; *Castellani* [2015], 75–99.

³⁶ A CISG és az e-CC közötti kapcsolat tekintetében lásd *Butler* [2013], 1–16; *Eiselen* [2008], 333–352.

nyezetre adaptálják. Ezek az elektronikus kommunikáció küldése és fogadása pontos helyének és időpontjának meghatározásával, (e-CC 10. cikk), a szerződő felek azonosításával (e-CC 6. cikk 4. és 5. bekezdése), továbbá ajánlattételi felhívásokkal (e-CC 11. cikk), automatizált üzenetküldő rendszereken keresztül kötött szerződésekkel (e-CC 12. cikk), valamint az elektronikus eszközökkel folytatott kommunikáció során a természetes személyek által elkövetett adatbeviteli hibákkal (e-CC 14. cikk) foglalkoznak.

Ezek a CISG rendelkezéseihez igazodnak. Különösképpen az e-CC 11. cikke. Ez azt határozza meg, hogy az elektronikus kommunikáció útján tett, és nem konkrét személyeknek címzett, hanem az információs rendszereket használó bármely személy számára általánosságban elérhető szerződési ajánlatot úgy kell tekinteni, mint egy ajánlattételi felhívást, nem pedig mint egy kötelező ajánlatot. Kivéve azt az esetet, amikor az említett szerződési ajánlatban egyértelműen a kötelezésre irányuló szándék szerepel elfogadás esetére. Ezt a rendelkezést nyilvánvalóan a CISG 14. cikk 2. bekezdése hívta életre. Az e-CC 11. cikkének elvi alapja arra épül, hogy pillanatok alatt óriási mennyiségű kommunikáció lebonyolítható, ezért a kereskedők az on-line ajánlataikra nagyon magas számú kötelező elfogadást kaphatnának rövid idő alatt. Ez a lehetőség viszont hatalmas mennyiségű eladandó árukészletet igényelne, ami rossz hatékonyságú készletgazdálkodáshoz vagy költséges, túlzott mértékű felvásárláshoz vezetne, ami végül a vevők számára magasabb árakban fejeződne ki.

Az e-CC 10. cikke az elektronikus kommunikáció küldésének, illetve fogadásának helyét és időpontját regulálja. Ez alapján a küldés akkor következik be, amikor az elektronikus üzenet elhagyja az üzenetet létrehozó ellenőrzése alatt álló információs rendszert, a fogadás pedig akkor történik meg, amikor az elektronikus üzenet alkalmas arra, hogy a címzettje megnyissa azt. Amennyiben pedig nem konkrét elektronikus címre küldték az üzenetet, a fogadás időpontja az, amikor a befogadója tudatában van annak, hogy az adott üzenet elküldésre került. Ez érdekes távlatokat nyit a CISG 22. cikkének alkalmazása tekintetében. A cikk úgy rendelkezik, hogy az elfogadás visszavonható, amennyiben a visszavonás az elfogadás hatályba lépése előtt vagy azzal egyidejűleg jut el az ajánlattevőhöz. A CISG 18. cikke alapján az ajánlat elfogadása akkor lép hatályba, amikor az elfogadás közlése az ajánlattevőhöz megérkezik. Ez azt jelenti, hogy ha az elfogadást konkrét elektronikus címre küldik, akkor az abban a pillanatban hatályosul, amikor az elektronikus üzenet alkalmas arra, hogy a címzettje megnyissa. Az, hogy az elfogadás visszavonása miként történhet meg ilyen körülmények között, az további elmélkedést érdemlő kérdés.

Az e-CC 6. cikkének a 4. és 5. bekezdése arról rendelkezik, hogy az elektronikus berendezés, valamint a kiszolgáló technológia földrajzi elhelyezkedése, illetve az a hely, ahonnan valamely információs rendszer hozzáférhető, továbbá országspecifikus domainnevek vagy e-mail-címek használata nem szükségszerűen releváns valamely személy telephellyel meghatározásánál.

Az e-CC 12. cikke alapján az olyan szerződés, amelyet automatizált üzenetküldő rendszer használata útján kötöttek, érvényes és teljesíthető annak ellenére is, hogy természetes személy nem vizsgálta felül.

c) Egységes Szabályok a hibás teljesítés miatt, a felek által megállapított összegről szóló szerződéses záradékokra

A CISG elfogadása után az UNCITRAL adásvételi tárgyú jogalkotási tevékenysége a hibás teljesítés miatt, a felek által megállapított összegről szóló szerződéses záradékokra vonatkozó Egységes Szabályok (az Egységes Szabályok) előkészítésével folytatódott. Az Egységes Szabályok azon záradékok kezelésének az egységesítését tűzik ki célul – különösen az érvényességet és az alkalmazást tekintve –, amelyek kártérítés fizetését szabályozzák. Abban az esetben alkalmazandó, amikor valamelyik személy a nemzetközi kereskedelmi ügylet során elmulasztja szerződéses kötelezettségének a teljesítését.³⁷ A kérdéskör a CISG-ről folyó tárgyalások kései szakaszában merült fel, megvitatását pedig elhalasztották, tekintettel a jogi tradíciók közötti távolságra a témában. Az UNCITRAL azon szándékát közvetíti azonban, hogy a szerződésekre is kiterjedjen az egységesítés.

Az Egységes Szabályokat – sajnálatos módon – nem elég széles körben alkalmazzák a gyakorlatban, mégis jelentős szellemi teljesítményt közvetít: megvalósítható kompromisszumot kínál a számos országban elfogadható jóvátételi záradékok között.

d) Az UNCITRAL útmutatója a nemzetközi csereügyletekre („barter trade”)

A CISG előkészítésének végső szakaszában több nemzetközi szervezet is megjegyezte, hogy a barterügyletek nagy jelentőségűek a nemzetközi kereskedelemben, különösen a szocialista gazdaságok között, illetve azokon belül. Ez a felismerés az UNCITRAL Nemzetközi csereügyletekről szóló Útmutatójának (a „Jogi Útmutatónak”) elkészítéséhez vezetett. Az Jogi Útmutatónak több közös vonása van a CISG-vel.³⁸ Célja, hogy a nemzetközi csereügyletek tárgyalása során segítséget nyújtson a

³⁷ Az Egységes Szabályokkal kapcsolatban lásd: *Komornov* [2008]: 245–264; *Hachem* [2011].

³⁸ Lásd különösen a Jogi Útmutató XIII. fejezetének 6., 14. és 23. bekezdéseit.

szerződő feleknek, legyenek azok bármilyen termékkel, szolgáltatással, technológiával vagy más gazdasági javakkal kapcsolatosak. Így a Jogi Útmutató azonosítja az ügyletek vonatkozó jogi problémáit, és lehetséges szerződési megoldásokat javasol.³⁹ Mivel vita tárgyát képezi, hogy a CISG milyen mértékben alkalmazható barterügyletekben – különösen, amikor semmilyen ellenérték fizetésére nem kerül sor (ezt jelenti a „barterügylet”) – egyértelmű, hogy a Jogi Útmutató előkészítése során jelentős mértékben támaszkodott az UNCITRAL a CISG bizonyos alapelveire.

A CISG mint a hazai és a regionális jogi reform inspirációs forrása

A CISG jelentőségét, mint a nemzeti vagy a regionális jog számára mintaadó példát, nem szabad eltúlozni. A konvenció a nemzetközi megállapodásokra jellemző sajátosságai révén a „kemény” nemzetközi jog része, de „puha” jogi eszközként (soft law) is funkcionál hasonlóan egy modell jogszabályhoz. Nem ez az egyetlen esete viszont valamely nemzetközi egyezmény ilyen módon történő alkalmazásának: számos fejlődő ország átültette az Elektronikus Kommunikációs Egyezmény egyes, vagy éppen az összes lényeges rendelkezését anélkül, hogy hivatalosan csatlakozott volna az egyezményhez (például Guatemala vagy Vietnam).⁴⁰

A jog állandó jelleggel fejlődik azon társadalmi csoportok érdekeinek a figyelembevételével, amelyek viszonyait szabályozza. Ez a fejlődési folyamat azonban nem eredményez végtelen számú jogszabályt; így egy konkrét jogi probléma megoldásainak száma korlátozott. Ritka az olyan jogszabály, amely innovatív megoldásokat kínál, ezért általában kevés létező jogszabályt használnak jogi reform mintájaként. Korábban azért választottak ki modell jogszabályokat, mert azt a *jogrendszer*t, ahol megalkották, mértékadónak tartották: vagyis garanciát nyújtott a tudományos szintű, és az igazságszolgáltatási igényű kiválóságra is. Az utóbbi időkben a presztízst felváltotta a jogi eredményesség, jóllehet a jogi eredményesség (és a presztízsz) objektív mércéjében még nem sikerült megegyezni. Az összehasonlítást végző jogá-

³⁹ Lásd Horowitz [2010], 99–115.; Schwenger–Kee [2009], 229–233.

⁴⁰ Azoknak az országoknak a listája, amelyek az Elektronikus Kommunikációs Egyezmény néhány vagy az összes lényeges rendelkezését elfogadták, a következő weblapon érhető el: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/electronic_commerce/1996Model_status.html (sub footnote (e)).

szok a különböző jogi modellek egymás melletti létezését a „jogi transzplantáció” elméletére való hivatkozással jellemzik.⁴¹

Kevés adásvétellel kapcsolatos (belső) jogforrást lehet más országok számára modellnek tekinteni.⁴² Közéjük tartozik a Francia Polgári Törvénykönyv (Code Napoleon, 1804), a Német Polgári Törvénykönyv (BGB, 1900), az angol Adásvételi Törvény (1893) és az Egyesült Államok Egységes Kereskedelmi Törvénykönyvének 2. cikke (1952). A CISG a legújabb a szóban forgó minták között, és az egyetlen, amely olyan, mindenre kiterjedő jogszabály-szövegezési folyamat előnyével rendelkezik, ami az összes jogrendszer szabályainak az összehasonlításán alapul. Ennek eredményeként a CISG összeegyeztethető minden jogi tradícióval és gazdasági rendszerrel.

A konvenció alkalmazási tapasztalatainak *teljes körű* elemzése a nemzeti és a regionális jogi reformot illetően azonban még várat magára.⁴³ Az egyik jól ismert eset Kínáé, ahol a konvenció számos alapvető rendelkezése átültetésre került a hazai jogrendszerbe. A kínai jogalkalmazók hazai jogban való jártassága segítségével szolgált ahhoz, hogy a Vételi Egyezményt széles körben elfogadják a határokon átnyúló kereskedelemben. Kína világgazdaságban betöltött szerepe, valamint a konvenció kínai kereskedők általi gyakori alkalmazása világszerte előmozdítja az egyezmény szélesebb körű elfogadását. Ez kifejezésre jutott azon államokban, ahol a CISG-t rendszeresen alkalmazzák. A CISG-t legújabban Magyarország Polgári Törvénykönyve⁴⁴, Argentína Polgári és Kereskedelmi Törvénykönyve,⁴⁵ valamint 2014-ben Spanyolország Kereskedelmi Törvénykönyvének a tervezete számára használták modellként. A CISG ösztönzőleg hatott Japán Polgári Törvénykönyvének a tervezetére is, jóllehet tényleges hatása a végleges szövegben még értékelésre vár.⁴⁶

⁴¹ Sacco [1991], 39(1), 1–34 (Instalment I), 343–401 (Instalment II); lásd még: *Graziadei* [2009], 723–743.

⁴² Természetesen előfordulhat eltérés az eredeti mintától, hiszen a jogszabályi modellek „átvétele” nem „tisztá” formában szokott megvalósulni, hanem szükségszerű, hogy számos tényező befolyásolja, többek között a már létező jogszabályok, valamint a gyakorlat. A regionális szabályok ugyancsak fontos szerepet játszhatnak.

⁴³ Mindazonáltal számottevő irodalom áll rendelkezésre már jelenleg is: lásd pl. *Coetzee* [2015], 29–44.; *Ferrari* [2008], 413–480; nemzeti szintű elemzésre példa, *Kruisinga* [2009], 1–20. 370–379.; *Schwenzer–Hacheim* [2009], 457–478, 461–463.; *Zeller* [2014], 111–128.

⁴⁴ 2013. évi V. törvény. Lásd *Fuglinszky* [2015], 72–116.; lásd még *Kisfaludy* [2008], 130–136.

⁴⁵ Law 26994 of 1 October 2014.

⁴⁶ Hasonló folyamat történt Németországban is. A német és japán egyetemi oktatók közötti kapcsolatok is hozzájárultak a CISG-vel kapcsolatos ismeretek gyarapodásához, lásd például: *Sono* [2010], 410–437.

A CISG elfogadása mindinkább jelentős lépés – sok esetben a legelső – a szerződési jog modernizációjának az irányába. Ez volt például Braziliában a Vételi Egyezmény elfogadása mögötti megfontolás is.

Bizonyos esetekben a CISG-ben szereplő célkitűzések egy regionális modell révén kerülnek átültetésre valamely nemzeti jogba anélkül, hogy magát a konvenciót elfogadnák. Ilyen Azerbajdzsán esete is, amelynek a Polgári Törvénykönyve a Független Államok Közössége („FÁK”) Modell Polgári Törvénykönyvét vette mintájául, amit pedig a CISG inspirált.⁴⁷ Az említett Modell Polgári Törvénykönyv liberálisabb átvételével a FÁK tagállamai még jobban követték a Vételi Egyezményt.⁴⁸

Hasonlóképpen – már a CISG hatására – az Általános Kereskedelmi Jogról szóló OHADA törvény néhány rendelkezését olyan szempontok szerint módosították,⁴⁹ aminek az eredménye a két jogszabály egymáshoz közelítése lett. Mindemellett viszont csupán egy maroknyi OHADA-tagállam fogadta el a konvenciót. Ennek az oka azzal kapcsolatos lehet, hogy a hiányos jogi kapacitás és politikai figyelem révén, a CISG jelentősége csak korlátozott mértékig tudatosult. Afrikában az egyezményt kevésbé támogatták, a jogi reformok pedig jellemzően nem a nemzetközi kereskedelmi jogra koncentrálnak.⁵⁰ Ez viszont nem kizárólag a kereskedelem területére jellemző: hasonló a helyzet a Választott bíraskodásról szóló OHADA törvény esetében is, amely összeegyeztethető a New York-i Konvencióval, és tulajdonképpen előfeltételezi annak az elfogadását. Az OHADA tagállamainak mégis csak körülbelül a fele fogadta el a CISG-t.

A Közös Európai Adásvételi Jog („CESL”)⁵¹ tervezetére szintén a konvenció gyakorolt hatást. A jogszabály elfogadása után egy opcionális szabályt jelentene, és választása esetén a CISG alkalmazását váltaná fel az előkészítők szándéka szerint.⁵² Ezt a kapcsolódást viszont cáfolják a legújabb egységes szabályokra való hivatkozások, mint például a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Egységes Jogi Alapelvei. A CESL mindazonáltal nem javasolja a CISG elfogadását az Európai Unió azon tagállamai számára, amelyek még nem tették meg azt.

⁴⁷ Azerbajdzsán jelenleg a CISG elfogadását fontolgatja.

⁴⁸ *Knieper* [2005/06], 477–481, lásd még *Vilkova* [2000].

⁴⁹ *Kenfack Douajni* [2003].

⁵⁰ A szélesebb körű kereskedelmi jogi reformokat Afrikában akadályozó tényezőket elemzi részletesebben: *Castellani* [2008], 547–563.

⁵¹ Az Európai Parlament és a Tanács rendelettervezete a Közös Európai Adásvételi Jogról, Brüsszel, 11.10.2011 COM (2011) 635. A CESL máris számottevő szakirodalmat generált: többek között *Magnus* [2012a]; *Magnus* [2012b].

⁵² Ha valóban ez a helyzet, érdemes volna a CESL-t megvizsgálni a CISG rendelkezéseinek a fényében.

A fenti példák nem igazolják viszont teljes mértékben a CISG jogfejlesztést előmozdító pozitív hatását. Ez a tény, valamint a regionális jogalkotási kezdeményezések növekvő tendenciája, azt a téves benyomást kelthetik, hogy a konvenció jelentősége korlátozott, s kevésbé alkalmazható a gyakorlatban. Ezért – ennek ellen-súlyozásaként – szükségesnek mutatkozik a regionális szabályok és a CISG közötti különbségek és hasonlóságok ismertetése, valamint egy nemzeti, regionális és globális szintű, átfogó jogi reformtervezet elkészítése a témában.

A CISG és a regionális adásvételi jog értelme

A CESL-nek tekintélyes szakirodalma van, ami a jogszabály struktúráját, tartalmát, elvárt előnyeit és legitimitációját érintő kérdésköröket egyaránt elemzés tárgyává teszi.⁵³ A CESL-re vonatkozó javaslatot végül visszavonták. A CESL és a CISG kapcsolatáról szóló vita közérdeklődésre is számot tartó érveket tartalmazott. Három tényezővel igazolták a CESL megalkotását a CISG létezése ellenére: (1) a CISG az Európai Unióhoz nem csatlakozó államok körében nem általánosan alkalmazott az alkalmazási körét megváltoztató fenntartások miatt; (2) bizonyos témakörök kizártak a Konvencióból, mindenekelőtt a fogyasztók részére történő értékesítés kérdéskörét; továbbá (3) nem létezik olyan felsőbb bíróság, amely garantálná a CISG egységes értelmezését.⁵⁴

A legújabb kereskedelmi trend – amint az már említésre került – a CISG szélesebb körű elfogadásának az irányába mutat, mind az újonnan csatlakozó államok száma, mind pedig a fenntartások visszavonásának száma tekintetében. Az EU azon tagállamai számára, amelyek még nem csatlakoztak a konvencióhoz, 2011 novemberben az ír Adásvételi Jogi Szemle szerkesztősége megjelentette a legfrissebb, „Az áruk adásvételét és a szolgáltatások nyújtását szabályozó jogalkotási folyamatról szóló jelentést”.⁵⁵ A jelentés konvencióval foglalkozó 15. fejezete javasolja, hogy Írország csatlakozzon az egyezményhez. Brazília csatlakozásának példáján pedig Portugália is fokozódó érdeklődést mutat a konvenció elfogadása iránt. Végül pedig, az összes EU-tagjelölt állam (Albánia, Macedónia, Montenegró, Szerbia és Törökország),⁵⁶ valamint azok a további ENSZ-tagországok, melyek az EU potenciális tagjelöltjei-

⁵³ Lásd például *Kornet* [2012], 164–179.; *Heuze* [2012], 1225–1232.

⁵⁴ *Fauvarque-Cosson* [2012], 34–42.

⁵⁵ IRISH SALES LAW REVIEW GROUP. Report on the Legislation Governing the Sale of Goods and Supply of Services. The Stationery Office: Dublin, 2011. (Prn. A11/1576.)

⁵⁶ Lásd: ec.europa.eu/economy_finance/international/non_eu/candidate/index_en.htm.

nek tekinthetőek (Bosznia-Hercegovina⁵⁷, Grúzia, Moldávia és Ukrajna⁵⁸), aláírói a CISG-nek. Amennyiben tehát az EU tovább bővül, akkor a konvencióhoz csatlakozott országok már ma is kedvező aránya (a 28-ból 24) tovább fog növekedni.

A CISG-ben nem szabályozott témákkal kapcsolatos elemzések a gyakorlat vizsgálatára vonatkoznak. A CISG nem foglalkozik különösképpen a fogyasztóvédelemmel, mert lehetetlen volt – és valószínűleg még mindig az – globális konszenzust elérni a témakörben. Ugyanakkor az egységes fogyasztóvédelmi jog regionális szinten elérhető lehet.

Egyes szakmai vélemények szerint a konvenció nem szabályozza elég részletesen a nemzetközi adásvétel jogi relevanciájú kérdéseit. A kritika megfogalmazói azonban valószínűleg figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy az egyetemes részvételre alapított kormányközi testületek (mint például az UNCITRAL) munkája során alkotott jogszabályokban konszenzusra kell jutni a globális támogatás elnyeréséhez szükséges mértékben. A CISG 78. cikkének jogalkotási története illusztrálja, hogy milyen érzékeny terület a jogszabály szövegek megfogalmazási folyamata.

Külön kiemelés érdemel, hogy jelenleg nincs olyan központi igazságszolgáltatási szerv, ami az egyezmény betartását felügyelné és biztosítaná annak egységes értelmezését. Nem valószínű, hogy a világ többféle jogi és gazdasági rendszeréhez tartozó 84 ország jóváhagyását megszerezhetné volna a konvenció, ha egy bírósági értelmezésre vonatkozó kötelező mechanizmus regulálását is célul tűzte volna ki.⁵⁹ Ezért a megoldás az, hogy össze kell gyűjteni a jogi eseteket és a szemléltető anyagokat, illetve támogatni kell a konvenció értelmezésének globális tendenciáit, amelyek a CISG 7. cikkének 1. bekezdésében foglalt egységes értelmezés kötelezettségén is alapulnak.⁶⁰

Összefoglalva, a megnövelt hatékonyság, valamint az erőforrásokkal való takarékoskosság közös céljai mellett szólnak, hogy a globálisan egységes módszerek általános elfogadására kell törekedni és összpontosítani, mielőtt regionális szinten folytatnánk tovább a munkát. Amennyiben regionális szabályokat készítünk elő, különösen ügyelni kell annak a biztosítására, hogy ezek ne zilálják szét a globálisan egységes adásvételi jogot.

⁵⁷ Lásd: ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina/index_en.htm.

⁵⁸ Lásd: *European Parliament Resolution of 17 July 2014 on Ukraine* (2014/2717(RSP)), 33. bekezdés. Elérhető: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P8-TA-2014-0009.

⁵⁹ Akiket a téma rendkívüli módon érdekel, figyelembe vehetik azt is, hogy hogyan történik egy, a legmagasabb igazságszolgáltatási fórumról vagy egy bírósági testület végső jogértelmező szervezetről szóló opcionális jegyzőkönyv előkészítése és elfogadása.

⁶⁰ Lásd: *Andersen* [2009], 43–70.

A CISG mint nemzetek feletti jogforrás

Következő témakör gyanánt a konvenció harmadik dimenziójával, vagyis azzal kell, hogy foglalkozunk, hogy a CISG miként töltheti be nemzetek feletti jogi, illetve a kereskedelmi jog forrásának szerepét.⁶¹ A konvenció alkalmazásának előnyei jól ismertek. Egyrészt különbözik minden aláíró állam nemzeti jogától; másrészt pedig kivételes mennyiségű szakirodalommal szolgál a szabályozott témakört és a végrehajtását illetően is számos nyelven. A konvenció mint nemzetek feletti joggal kapcsolatos viták azonban az utóbbi időben lendületet kaptak.

A világgazdaságban végbemenő üzleti modellek a külkereskedelmi szállítási láncokra épülnek. A különböző országok kereskedelmi partnerei szigorú időrend és feltételek alapján működnek együtt, a nemzetközi adásvételi szerződés pedig határon átnyúló kereskedelmi láncokon nyugszik.⁶² Az ebben résztvevőknek teljesen bizonyosnak kell lenniük abban, hogy a bíróságok megvédik a szerződési érdekeiket. A szerződési szabadság és a felek autonómiájának teljes körű elismerése mind az anyagi, mind pedig az eljárási jogban (vagyis az alkalmazandó jog és a bírói fórum, ideértve a választott bíróságot is, szabad megválasztásának a lehetősége) megvalósíthatja ezt a célkitűzést. Egyszerű és kipróbált, minden érintett által kellőképpen megismert rendelkezések szükségesek a szerződések betartásának figyelemmel kísérésére szolgáló, igazságos és méltányos rendszer létrehozásához, amely pedig nélkülözhetetlen az üzleti partnerek közötti bizalom megőrzéséhez, különösen zavarok idején.

A szállítási láncokat különféle természeti katasztrófák, politikai instabilitás, valamint hasonló tényezők zavarhatják meg, amelyek statisztikailag megisméltódhatnak. Jogi szempontból, bizonyos feltételek szerint ezek az események felmentést adhatnak a szerződés teljesítésének kötelezettsége alól. Gazdasági szempontból pedig a megosztott kártérítés alapjait jelentik.

Amennyiben a zavar nem szándékos magatartás eredménye, a szerződő felek többnyire érdekeltek az együttműködés folytatásában, mihelyt a zavaró tényezőt kiküszöbölték. Szándékukban állhat a közös tapasztalatok, a bevett szokások, a közös kutatási és fejlesztési tervek, valamint egyéb tényezők megőrzése is, amelyek bizalmat és értékeket hoznak létre a szállítási láncon belül. Ugyanakkor a szóban forgó zavaró tényezők feszültségeket keltenek a szerződéses kapcsolatokban. Ezért van nagy jelentősége annak, hogy a szerződések betartására vonatkozó szabályok

⁶¹ Általánosságban lásd: *Petsche* [2014], 489–515.

⁶² *Hesketh* [2010], 3–20.

minden fél számára jól ismertek legyenek, valamint annak is, hogy a felek szigorúan tartásuk be azokat a kockázatmegosztás érdekében.

Hasonlóképpen egyszerű és kipróbált szabályozás szükséges az üzleti szektorban a növekvő számú, az emberi jogi követelményeket meghonosító szabályok,⁶³ valamint a kollektív társadalmi felelősségérzettel kapcsolatos önkéntes vállalások betartása érdekében is.⁶⁴

Egy harmadik ország jogrendszere gyakran nem tud eredményesen megfelelni ezen követelményeknek, mert ahhoz ismernie kellene az alkalmazandó jogi előírásokat. A szerződések betartásának figyelemmel kísérése során, a jogi tanácsadásra fordított anyagi eszközök is általában mérsékeltek, a külföldi jogrendszerek szabályaival kapcsolatos szakértői tanácsadás pedig költséges. A szállítási láncban részt vevő valamely ország nemzeti jogának alkalmazása hasonlóképpen nem tud megfelelni az említett követelménynek, mivel a szóban forgó résztvevő előnyt élvezne az alkalmazandó jogban való jártassága miatt a többiekkel szemben.

Valamely nemzetek feletti egységes jogszabálynak az átvétele (például a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Egységes Jogi Alapelvei), valamint annak a nemzeti bíróságok általi elismerése korlátokba ütközhet az átvétel szerződéses jellege miatt is.⁶⁵ A CISG azonban úrrá lehet ezen a nehézségen: az olyan szerződéses megállapodások, amelyek az „eredeti” nemzeti jog alapján valószínűleg nem lennének érvényesek, a CISG alapján mégis alkalmazhatóak.

A konvenció mint nemzetek feletti jog alkalmazása új távlatokat nyit: a nemzetközi kereskedelmi jog területén jártasságra törekvő bíraktól és választott bíraktól egyaránt elvárás, hogy teljes mértékben ismerjék a konvenció rendelkezéseit, továbbá az is, hogy azt a felek érdekeivel összhangban alkalmazzák. Az ebben való jártasság tulajdonképpen az egyik olyan sajátosság, ami megkülönbözteti a határokon átnyúló kereskedelmi ügyletekkel kapcsolatos vitamegoldásra szakosodott testületeket a „rendes” kereskedelmi bíróságoktól. Ez pedig a vitamegoldó fórum számára komoly előnyt jelent.

A nemzetközi adásvételi jog egyetlen szakértője sem teheti meg, hogy figyelmen kívül hagyja a konvenciót. Ez annak ellenére is igaz, hogy a szerződő felek döntésén múlik, hogy a CISG nyújtson-e megfelelő jogszabályi keretet a kereskedelmi tranzakciójuk során, s ha igen, akkor milyen mértékben.

⁶³ Általánosságban lásd: *Ruggie–Sherman* [2015], 455–461.

⁶⁴ *Ramberg* [2015], 71–94; *Vytopil* [2015].

⁶⁵ Általánosságban lásd INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE. *Developing Neutral Legal Standards for International Contracts*. Paris: International Chamber of Commerce, 2015.

A Vételi Egyezmény a jognak olyan modern újraértelmezését kínálja, amely nap mint nap széles körben állja ki a gyakorlat próbáját bármely fajta jogi és gazdasági rendszerbe tartozó államban. Minden ország, még a legkisebbek vagy a globális kereskedelem által alig érintettek is, profitálhatnak a CISG alaposabb ismeretéből. Többet kell tehát tenni a konvenció további országok által történő hivatalos elfogadásának, szélesebb körű alkalmazásának és egységes értelmezésének érdekében, különösen a fejlődő országokban.

Felmerül továbbá az a kérdés, hogy a nemzeti szerződési jog CISG-n alapuló reformját aktívan kell-e támogatni.

2012-ben a „Svájci javaslat” néven említett dokumentumot terjesztették az UNCITRAL elé. A szóban forgó dokumentum rögzítette, hogy az UNCITRAL 1983 óta nem tevékenykedett az adásvétel területén, s ez alapján javasolta, hogy az adásvételi jog és a hozzá kapcsolódó szerződési jog területének a fejlesztését vegye fontolóra a Bizottság, és fogalmazzon meg új feladatokat ezzel kapcsolatosan.⁶⁶ A javaslat érdeme az volt, hogy vitát nyitott arról, miszerint az említett feladat hasznos és megvalósítható-e, amennyiben pedig igen, akkor az UNCITRAL lenne-e a megfelelő fóruma az ilyen jellegű munkának.⁶⁷

Az említett vita az adásvételi jog fokozódó széttöredezését hangsúlyozta, ami annak ellenére történik, hogy a CISG-t elfogadó országok létszáma gyarapodó tendenciát mutat. Amint azt már kifejtettük, ez a széttöredezés részben azoknak a regionális kezdeményezéseknek tudható be, amelyek nem veszik teljesen figyelembe a globális, a regionális és a nemzeti szintű jogok koordinálásának igényét. Válaszként az a javaslat fogalmazódott meg, hogy az UNCITRAL készítsen egy modellt jogszabályt az általános szerződési jog területén, olyan útmutatóval kiegészítve, ami segíti a *modell jogszabályt* alkalmazó országok gyakorlatát.⁶⁸

Az UNCITRAL-nál folyó legutóbbi tárgyalások kiemelték a konszenzust a tekintetben, hogy kívánatos a CISG végrehajtása, vagyis a CISG alkalmazásának a ki-

⁶⁶ UNITED NATIONS. *Possible future work in the area of international contract law: Proposal by Switzerland on possible future work by UNCITRAL in the area of international contract law*. UN Doc. A/CN.9/758 (2012).

⁶⁷ Az erről folytatott vita a Villanova Law Review című folyóiratban található. 2013. Vol. 58. No. 4.

⁶⁸ Lásd 王利明 (Wang) [2003].

terjesztése, valamint egységes értelmezésének és alkalmazásának az előmozdítása, kizárták azonban bármilyen új jogszabály megalkotását.⁶⁹

Az értelmezés és alkalmazás megkönnyítésének egyik lehetséges útja egy, a nemzetközi szerződési joggal kapcsolatos, azon belül pedig az adásvételi jogra összpontosító iránymutató dokumentum elkészítése lehetne. Ez felölelné magát a konvenciót és minden más, a nemzetközi adásvételre vonatkozó egységes szabályt (pl. a további releváns egyezményeket, modell jogszabályokat, szerződési rendelkezéseket stb.). Ez a dokumentum segítséget nyújthat a lényeges jogi problémákat illetően, az alkalmazandó jog kiválasztásától kezdve a szerződési rendelkezések testesztéséig. A konvencióval összefüggő, de nem közvetlenül a rendelkezéseikhez kapcsolódó lényeges témákról is szólhat, mint például az elévülés és a disztribúciós szerződések. Kihangsúlyozhatja a felmerült témák, például a globális szállítási láncok jogi megközelítése tekintetében már elvégzett munkát is.

Az említett iránymutató dokumentum ideális esetben különböző szereplők, például jogalkotók, bírák és választott bírák, valamint ügyvédek és kereskedők érdeklődésére számot tartó, lényeges témákat érinthet, sőt az adásvételi jog oktatásához is megbízható referenciát nyújthat. A mű számottevő módon járulhat hozzá a terület tisztánlátásához azáltal, hogy áttekinti az elmúlt fél évszázadban végbement fejlődést. Végül pedig egy világosabb képet is adhat a tanulságokról és a legértékesebb tapasztalatokról, még nagyobb jogi egységességre és még szélesebb körű szerződéses szabadságra törekedve.

Irodalomjegyzék

- Andersen, Camilla* [2009]: *The global jurisconsultorium of the CISG revisited*. *Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration*, Vol. 13., No. 1., 43–70.
- Bell, Gary F.* [2005]: *Why Singapore Should Withdraw Its Reservation to the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)*. *Singapore Year Book of International Law*, No. 9., 55–73.
- Boss, Amelia H. – Kilian, Wolfgang* [2008]: *The United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts: an in-depth guide and sourcebook*. Aalphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Castellani, Luca G.* [2008]: *International trade law reform in Africa*. *Yearbook of Private International Law*.

⁶⁹ UNITED NATIONS. *Official Records of the General Assembly, Seventieth Session, Supplement N17. Report of the United Nations Commission on International Trade Law Forty-eighth Session (29 June-16 July 2015)* (A/70/17), 334. bekezdés.

- Castellani, Luca G.* [2013]: An Assessment of the Convention on the Limitation Period in the International Sale of Goods through Case Law. *Villanova Law Review*. Vol. 58., No. 4., 645–659.
- Chong, Kah Wei – Joyce, ChaoSuling* [2006]: United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts: a New Global Standard. *Singapore Academy of Law Journal*, Vol. 18., No. 1.
- Cotezze, Juana* [2015]: CISG and regional sales law: friends or foes? *Journal of Law, Society and Development*, Vol. 2., No. 1., 29–44.
- Ding, Ding* [1999]: China and CISG. In Michael Will ed. *CISG and China Theory and Practice: an Intercontinental Exchange*. Geneva, 25–37.
- Ferrari, Franco* [2008]: The CISG and its impact on national contract law – general report. In Ferrari, Franco (ed.): *The CISG and its impact on national contract law*. Sellier European Law Publishers, Munich, 413–480;
- Fuglinszky, Adam* [2015]: The reform of contractual liability in the New Hungarian Civil Code: strict liability and foreseeability clause as legal transplants. *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, Vol. 79 No. 1., 72–116.
- Graziadei, Michele* [2009]: Legal transplants and the frontiers of legal knowledge. Theoretical inquiries in law. *Theoretical inquiries in law*, Vol. 10., No. 2., 723–743.
- Hesketh, David* [2010]: Weaknesses in the Supply Chain: Who Packed the Box? *World Customs Journal*, Vol. 4., No. 2., 3–20.
- Heuze, Vincent* [2012]: Le technocrate et l'imbecile. Essai d'explication du droit commun europeen de la vente. *La Semaine Juridique*, No. 25., 1225-1232.
- Horwitz, Andrew* [2010]: Revisiting barter under the CISG. *Journal of Law and Commerce*, Vol. 29., No. 1., 99–115.
- Kenfach Douajni, Gaston* [2003]: La vente commerciale OHADA. *Uniform Law Review*.
- Kisfaludy, Andras* [2008]: The influence of harmonisation of private law on the development of the civil law in Hungary. *Juridica International*, XIV., 130–136.
- Knieper, Rolf* [2005/06]: Celebrating success by accession to the CISG. *Journal of Law and Commerce*, Vol. 25., 477–481.
- Kornet, Nicole* [2012]: The Common European Sales Law and the CISG — Complicating or simplifying the legal environment? *Maastricht Journal of European and Comparative law*, Vol. 19., No. 1., 164–179.
- Magnus, Ulrich* [2012a]: CISG and CESL. In: *Bonell, Michael Joachim – Marie-Louise Holle – Peter Arnt Nielsen* (eds.): *Liber Amicorum Ole Lando*. *Djof Forlag*, 225–255.
- Magnus, Ulrich* [2012b]: CISG vs. regional sales law unification. With a focus on the New common European sales law. Munich, Sellier European Law Publishers.
- Mofcom* [2013]: China contract law and CISG become more consistent in provisions on contract form and their applicability.
- Momberg, Rodrigo* [2014]: Harmonization of contract law in Latin America: past and present initiatives. *Uniform Law Review*, Vol. 19., No. 3., 411–428.
- Petsche, Markus* [2014]: The Application of Transnational Law (Lex Mercatoria) by Domestic Courts. *Journal of Private International Law*, Vol. 10., No. 3., 489–515.
- Ramberg, Christina* [2015]: Emotional Non-conformity in the international sale of goods, particularly

- in relation to CSR-policies and codes of conduct. In: *Schwenzer–Spagnolo* (eds.): Boundaries and intersections. *The 5th annual MAA Schlechtriem CISG conference*, 71–94.
- Ruggie, John Gerard – Sherman, John F. [2015]: III. Adding human rights punch to the New lex mercatoria: The impact of the UN Guiding Principles on Business and Human Rights on commercial legal practice. *Journal of International Dispute Settlement*, Vol. 6., No. 3., 455–461.
- Sacco, Rodolfo [1991]: Legal Formants: A Dynamic Approach to Comparative Law. *American Journal of Comparative Law*, Vol. 39., No. 1., 1–34 (Instalment I), 343–401 (Instalment II).
- Schroeter, Ulrich G. [2015]: The withdrawal of reservations under uniform private law conventions. *Uniform Law Review*, Vol. 20., No. 1., 1–18.
- Schwenzer, Ingeborg – Kee, Christopher [2009]: Countertrade and the CISG. *Internationales Handelsrecht*, Vol. 6., 229–233.
- Sono, Kazuaki [2004]: The Limitation Convention: the forerunner to establish UNCITRAL’s credibility. *Pace International Law Review*, Vol. 16., No. 1., 147–164.
- Vilkova, Nina [2000]: The unification of conflict of law rules in CIS countries. *Review of Central and East European Law*.
- Vytopil, Louise [2015]: Contractual control in the supply chain. On corporate social responsibility, codes of conduct, contracts and (avoiding) liability. The Hague, Eleven International Publishing.
- 王利明 (Wang, Liming) [2013]: CISG 公约的修改与中国合同法 (Drafting and improvement of CISG (1980) and contract law of China.). 环球法律评论 = *Global Law Review*, Vol. 35., No. 5.
- Wang Xiaolin – Andersen, Camilla Baasch [2004]: The Chinese declaration against oral contracts under the CISG. *Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration*, Vol. 8., No. 1., 145–164.
- Zeller, Bruno [2011]: Facilitating regional integration: ASEAN, ATIGA and the CISG. In: *Schwenzer – Spagnolo* (eds.): Towards uniformity. *The 2nd annual MAA Schlechtriem CISG conference*, 255–267.
- LEAGUE OF NATIONS. International Convention for the Unification of Certain Rules Relating to Bills of Lading. Treaty Series. 1931, 120, 125–139.
- UNITED NATIONS. Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. Treaty Series. 1959, 330, 38–48. ISSN 0379-8267.
- UNITED NATIONS. Official Records of the General Assembly, Thirty-eighth Session, Supplement N17 (A/38/17), annex I; UNCITRAL Yearbook. 1983, XIV, 3, annex II, sect. A.
- UNITED NATIONS. Protocol to Amend the International Convention for the Unification of Certain Rules of Law Relating to Bills of Lading. Treaty Series. 1985, 1412, 128–133. ISSN 0379– 8267.
- UNITED NATIONS. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. Treaty Series. 1988, 1489, 58–78. ISSN 0379-8267.
- UNITED NATIONS. Vienna Convention on the Law of the Treaties. Treaty Series. 1980, 1155, 332–353. ISSN 0379–8267